

การพัฒนารูปแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กจากการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย ในเด็ก อายุ 9-30 เดือน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น

จรรยาพร สุรมานิต¹, ศศิวิมล ทองพั้ว²

(วันที่รับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2567, วันที่แก้ไข: 18 กุมภาพันธ์ 2568, วันที่ตอบรับ 20 กุมภาพันธ์ 2568)

บทคัดย่อ

ภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็กในเด็กเป็นปัญหาที่สำคัญทั่วโลก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ได้ดำเนินการตามนโยบายของกรมอนามัยโดยให้ยาน้ำเสริมธาตุเหล็กแก่เด็ก 6 เดือนขึ้นไปทุกรายที่มาใช้บริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดี งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กให้กับผู้ปกครองเด็ก 6-30 เดือน โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย และสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry) มาประยุกต์ใช้ ทำการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เก็บข้อมูลโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 30 ราย ระยะเวลา 10 สัปดาห์ การศึกษาแบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์ประสบการณ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง ระยะที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธกมาสังเคราะห์และออกแบบร่วมกับข้อมูลด้านยาเป็นสื่อมัลติมีเดีย และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ระยะที่ 3 การนำสื่อมัลติมีเดีย มาใช้กับผู้ปกครองผ่าน Line Open Chat โดยพบว่าโดยคะแนนความรู้เรื่องยา (เต็ม 15 คะแนน) วัดผลก่อน คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.13 (SD=0.22) หลังเข้าร่วม คะแนนอยู่ที่ 12.77(SD=0.22) คะแนนความร่วมมือในการรับประทานยา (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) คะแนนเฉลี่ย ก่อน อยู่ที่ 7.60 (SD=0.39) หลังเข้าร่วม คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.57 (SD=0.92) โดยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อมัลติมีเดียอยู่ในระดับดีมาก อย่างไรก็ตาม ควรมีการขยายระยะเวลาและพัฒนากระบวนการส่งเสริมความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก โดยการเพิ่มเนื้อหาสื่อมัลติมีเดียที่น่าสนใจ เช่น วิดีโอแอนิเมชันหรือเสียงบรรยาย เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ร่วมมือในการรับประทานยา และสนับสนุนการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องในผู้ปกครอง

คำสำคัญ: ยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก, ความร่วมมือในการรับประทานยา, สุนทรียสาธก, สื่อมัลติมีเดีย

¹เภสัชกรชำนาญการ, ²เภสัชกรชำนาญการพิเศษ

¹⁻²งานเภสัชกรรม ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น

Corresponding author : จรรยาพร สุรมานิต, e-mail: churapornsuramanit@gmail.com

The Development to Promoting Drug Adherence of Liquid Iron Supplement through the Appreciative Inquiry and Multimedia Tools for children aged 9-30 months at Health Promotion Hospital, the Region Health Center 7 Khon Kaen

Churaporn Suramanit¹ Sasiwimon Tongpua²

(Received 4th November 2024; Revised : 18th February 2025; Accepted 20th February 2025)

ABSTRACT

Iron deficiency anemia in children is a significant global health issue. The Health Promotion Hospital at the Center for Health 7, Khon Kaen, has implemented the Department of Health's policy by providing iron supplement syrup to all children aged six months and older who attend the well-child clinic. This research aimed to develop a model to enhance parental adherence to iron supplement syrup administration in children aged 6-30 months by applying multimedia and Appreciative Inquiry (AI). Conduct a Research and Development study using purposive sampling with 30 participants over a period of 10 weeks. The study is divided into three phases: Phase 1 involves conducting interviews with parents about their positive experiences on taking liquid iron supplement. In Phase 2 involves synthesizing data obtained from the Appreciative Inquiry approach, combining it with medication information to design multimedia materials, and having them evaluated by experts. Phase 3: Implementing Multimedia Content for Parents through Line Open Chat. The study found that the average knowledge score about the medication (out of 15 points) increased from 9.13 (SD=0.22) before the intervention to 12.77 (SD=0.22) after the intervention. The adherence score (out of 10 points) also improved, with the average score increasing from 7.60 (SD=0.39) to 9.57 (SD=0.92) after the intervention, showed a statistically significant increase ($p\text{-value} < 0.001$). The satisfaction with the multimedia was rated very high. However, there should be an extension of the duration and development of processes for Promoting Drug Adherence with iron supplements. This can be achieved by increasing engaging multimedia content, such as animated videos or audio narrations, to address non-compliance issues with medication taking. Additionally, this would support building correct understanding among parents.

Keywords: Iron supplement syrup, drug adherence, Appreciative Inquiry, Multimedia

¹Professional Pharmacist, ²Senior Professional Pharmacist

¹⁻²Pharmaceutical Department, Health Promotion Center Region 7 Khon Kaen,
Corresponding author : จุราพร สุรมานิต, e-mail: churapornsuramanit@gmail.com

บทนำ

ภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก เป็นหนึ่งในปัญหาทางสาธารณสุขที่พบได้บ่อย ในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กเล็กและหญิงตั้งครรภ์^(1,2) ในกลุ่มเด็กเล็ก ความต้องการธาตุเหล็กจะแตกต่างกันไปตามช่วงวัย โดยเด็กทารกแรกเกิดถึง 6 เดือนสามารถได้รับธาตุเหล็กจากการสะสมระหว่างอยู่ในครรภ์ และจากน้ำนมแม่⁽³⁾ อย่างไรก็ตาม ในเด็กอายุ 6 เดือนถึง 5 ปี การได้รับธาตุเหล็กจากน้ำนมแม่อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ซึ่งนำไปสู่ภาวะขาดธาตุเหล็กที่อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา และการเรียนรู้ของเด็กอย่างถาวร^(1,3,4,5) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาความเกี่ยวข้องกับภาวะขาดธาตุเหล็กในเด็กเล็กพบว่า ส่งผลต่อความล่าช้าทางพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น กล้ามเนื้อมัดเล็ก ภาษา การช่วยเหลือตัวเอง และสังคมของเด็ก⁽⁶⁾

ในประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้ออกนโยบายสนับสนุนการป้องกันภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก โดยกำหนดให้สถานพยาบาลทุกแห่งแจกจ่ายยาน้ำเสริมธาตุเหล็กให้กับเด็กอายุ 6 เดือนถึง 5 ปี โดยเด็กอายุ 6 เดือนถึง 2 ปีจะได้รับยาน้ำที่มีธาตุเหล็ก 12.5 มิลลิกรัม สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเด็กอายุ 2-5 ปีจะได้รับยาน้ำธาตุเหล็กในปริมาณ 25 มิลลิกรัม สัปดาห์ละ 1 ครั้ง^(2, 3)

แม้ว่ามาตรการการเสริมธาตุเหล็กนี้จะมีเป้าหมายเพื่อลดภาวะโลหิตจางในเด็ก แต่พบว่าการขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองในเรื่องการป้อนยาน้ำเสริมธาตุเหล็กยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ⁽⁷⁾ และมีงานวิจัยที่ศึกษาความชุกของภาวะโลหิตจางในเด็กอายุ 9-12 เดือนในโรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่นพบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการรักษา คือ ความร่วมมือของผู้ปกครองในการป้อนยาอย่างสม่ำเสมอ⁽⁷⁾ จากข้อมูลที่ใช้ชี้ให้เห็นว่าผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการป้อนยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก โดยนำแนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry: AI) มาประยุกต์ใช้⁽⁸⁾ กระบวนการนี้เน้นการมองหาข้อดีและจุดแข็งของสมาชิกในกลุ่ม และนำมาพัฒนาร่วมกันผ่านการคิดเชิงบวก กระบวนการดังกล่าวมีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืนและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระดับครอบครัว

การส่งเสริมเพื่อเพิ่มความร่วมมือในยุคปัจจุบันพบว่าสื่อมัลติมีเดียได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและเพิ่มความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการนำสื่อมัลติมีเดียมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพมากขึ้น แต่ยังคงขาดรูปแบบที่ผสมผสานเทคนิคการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เช่น สุนทรียสาธก ซึ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจและความร่วมมือในกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สื่อมัลติมีเดียสำหรับผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีในบริบทของประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด การวิจัยนี้จึงมุ่งหวังที่จะพัฒนารูปแบบที่ใช้สุนทรียสาธกร่วมกับสื่อมัลติมีเดียเพื่อเพิ่มความร่วมมือของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพของเด็กอายุ 9-30 เดือน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเต็มอิ่มช่องว่างในองค์ความรู้และสร้างแนวทางใหม่ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อพัฒนารูปแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กจากการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย ในเด็ก อายุ 9 - 30 เดือน

วัตถุประสงค์ย่อย

1. ระยะที่ 1 เพื่อค้นหาประสบการณ์เชิงบวกจากผู้ปกครองเด็ก 9 - 30 เดือนโดยการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก
2. ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนาสื่อมัลติมีเดียสำหรับการส่งเสริมความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก
3. ระยะที่ 3
 - 3.1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้และทัศนคติการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กก่อนและหลังการประยุกต์ใช้ สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย เพื่อเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กสำหรับผู้ปกครองเด็ก 9 - 30 เดือน
 - 3.2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กสำหรับผู้ปกครองเด็ก 9 - 30 เดือน ก่อนและหลังการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย
 - 3.3. เพื่อศึกษา ความพึงพอใจต่อการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดียในการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กสำหรับผู้ปกครองเด็ก 9 - 30 เดือน

สมมุติฐานการวิจัย

การประยุกต์ใช้สุนทรียสาธกร่วมกับสื่อมัลติมีเดียสามารถเพิ่มคะแนนความรู้ และความร่วมมือของผู้ปกครองได้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยดำเนินการในรูปแบบ R&D (Research and Development) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ:

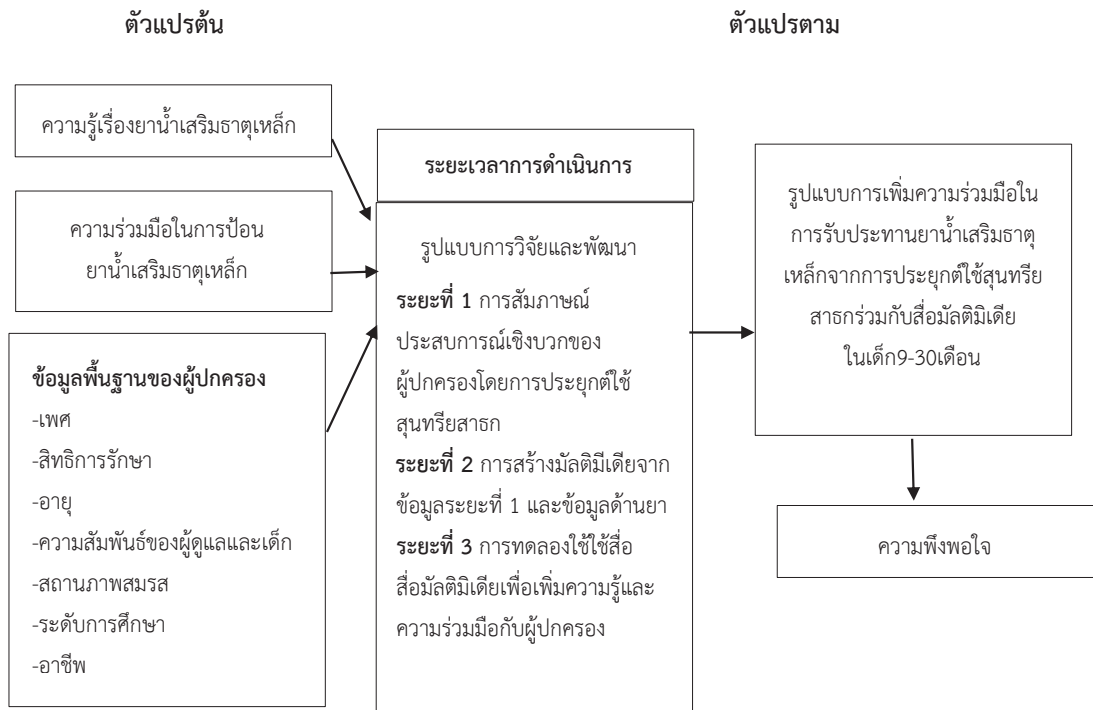
ระยะที่ 1: การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ปกครอง ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์เชิงบวกและอุปสรรคโดยการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry)

ระยะที่ 2: การออกแบบและพัฒนาแบบการส่งเสริมความร่วมมือ พร้อมสื่อมัลติมีเดีย

ระยะที่ 3: การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ในผู้ปกครองเด็ก 9 - 30 เดือน ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือน มกราคม - มิถุนายน พ.ศ.2567

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการเพิ่มความร่วมมือของผู้ปกครองในการให้ยาน้ำเสริมธาตุเหล็กแก่เด็ก โดยใช้กระบวนการสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry) และสื่อมัลติมีเดียเป็นเครื่องมือสำคัญ ปัจจัยหลักมาจากความรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ช่วยให้ผู้ปกครองมีความร่วมมือในการให้ยามากขึ้น ส่งผลให้เด็กได้รับการดูแลมีสุขภาพดี และป้องกันภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็กได้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือ ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองเด็กอายุ 9 - 30 เดือนที่มารับบริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดี จำนวน 30 คน อ่านเขียนภาษาไทยได้ มีสมาร์โฟน และสามารถใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้⁽⁹⁾ โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเพื่อประเมินความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุหลักในกลุ่มผู้ปกครองของเด็กอายุ 9 - 30 เดือน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย:

1. โครงร่างคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ด้วยแนวคิดสุนทรียสาธก :

ส่วนที่ 1: คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน

:ให้ช่วยเล่าถึงบทบาทของคุณในการดูแลสุขภาพลูกน้อย, ให้เล่ามีวิธีการอย่างไรในการช่วยให้ลูกได้รับสารอาหารหรือยาที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 2: การสำรวจประสบการณ์เชิงบวก :อะไรคือแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้คุณมุ่งมั่นดูแลสุขภาพของลูกในทุก ๆ วัน, คุณเคยทำอะไรที่ช่วยให้ลูกของคุณเต็มใจหรือยอมรับการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุหลักได้ง่ายขึ้น

ส่วนที่ 3: การค้นหาแนวทางการพัฒนา :สื่อหรือเครื่องมือแบบใด (เช่น วิดีโอ แอนิเมชัน หรือคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ) ที่คุณคิดว่าน่าสนใจและเหมาะสมสำหรับคุณ

ส่วนที่ 4: การสำรวจอุปสรรคและข้อจำกัด : มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรที่ทำให้คุณไม่

สะดวกในการช่วยลูกทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก

ส่วนที่ 5: การสร้างวิสัยทัศน์ในอนาคต : หากมีการพัฒนาสื่อหรือโปรแกรมใหม่เพื่อสนับสนุนการดูแลสุขภาพของลูก คุณมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอะไรไหม

คำถามทั้งหมดควรมีน้ำหนักเชิงบวก สร้างความไว้วางใจ และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเล่าประสบการณ์อย่างอิสระ

2. แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลความรู้และความร่วมมือ ก่อนและหลังการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย ที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเด็กและผู้ปกครอง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครอง ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็กและการรับประทานยาเสริมธาตุเหล็ก จำนวน 15 ข้อ และส่วนที่ 3 การประเมินความร่วมมือในการใช้ยาพัฒนาจาก Medication Adherence Questionnaire (MAQ)⁽¹⁰⁾ จำนวน 10 ข้อ

3. สื่อมัลติมีเดียที่ถูกออกแบบจากขั้นตอนการสัมภาษณ์ตามแนวคิดสุนทรียสาธกเพื่อเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยา และนำสื่อมัลติมีเดียนี้นำเสนอผ่านการใช้แอปพลิเคชันไลน์ที่ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก

4. แบบประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการสุนทรียสาธกและมัลติมีเดียต่อการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก จำนวน 12 ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วยด้านเนื้อหา ด้านภาษาที่ใช้ ด้านภาพประกอบและสื่อมัลติมีเดีย และขั้นตอนและกิจกรรม

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัยนี้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนดังนี้:

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity): เครื่องมือทั้งหมด เช่น แบบประเมินความรู้เรื่องยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก และแบบประเมินความร่วมมือในการรับประทานยา ได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วยกุมารแพทย์ 1 ท่าน และพยาบาลวิชาชีพ 2 ท่าน โดยมีการคำนวณดัชนีความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ซึ่งผลการคำนวณ CVI มีค่าเท่ากับ 1 ในทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ แบบประเมินความรู้ แบบประเมินความร่วมมือ และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครอง ได้ค่า CVI = 1 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability): เครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาถูกนำไปทดสอบในกลุ่มผู้ปกครองที่เลี้ยงดูเด็กอายุ 3-5 ปี จำนวน 33 ราย โดยใช้ค่า Cronbach's Alpha Coefficient เพื่อประเมินความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ได้ค่า Cronbach's Alpha Coefficient = 0.80 ค่าความยากง่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้เป็น 0.4-0.6

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ประกอบ ด้วยหลายขั้นตอน โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้:

1. ผู้วิจัยประสานงานเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล ณ คลินิกสุขภาพเด็กดี และงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น

2. ผู้วิจัยเชิญกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมงานวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการวิจัย สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย และตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับการเข้าร่วมวิจัย

3. ดำเนินการวิจัยเป็นเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ และแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์ประสบการณ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง ณ ห้องให้คำปรึกษา งานเภสัชกรรม พร้อมทั้งขอให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทำแบบสอบถามก่อนการเข้าโครงการ ระยะนี้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ ระยะที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธกมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และออกแบบร่วมกับข้อมูลด้านยาเป็นสื่อมัลติมีเดีย และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา ระยะนี้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ ระยะที่ 3 นำสื่อมัลติมีเดียที่พัฒนาขึ้นมาเผยแพร่ผ่าน Line Open Chat⁽¹¹⁾ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ กระบวนการให้ข้อมูลถูกออกแบบให้มีความต่อเนื่องและเป็นมิตร โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะการให้ข้อมูลในช่วง 3 สัปดาห์แรก ซึ่งเนื้อหาจะถูกเผยแพร่ในสัปดาห์ที่ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ และมีการตอบคำถามหรือสนทนากับผู้ปกครองแบบเรียลไทม์ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือส่วนในสัปดาห์สุดท้ายเป็นระยะการประเมินผล ที่ผู้ปกครองจะทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความร่วมมือ และความพึงพอใจหลังเข้าร่วมโครงการ

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบประเมินความพึงพอใจไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้สถิติเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและ

หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก ดังนี้:

1. สถิติเชิงพรรณนา เป็นความถี่ ค่าเฉลี่ย คะแนนเฉลี่ย คะแนนสูงสุด คะแนนน้อยที่สุด

2. สถิติเชิงอนุมาน สถิติทดสอบ Paired-T-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ และความร่วมมือในการรับประทานยาก่อนและหลังเข้าร่วม

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างทุกกระบวนการโดยยึดหลักคำประกาศเฮลซิงกิ ผ่านการรับรองโครงการวิจัยผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น รหัสโครงการวิจัย 085

ผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครองเด็ก อายุ 9 - 30 เดือน จำนวน 30 ราย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองเด็ก 9 - 30 เดือน เป็นเพศหญิงร้อยละ 78.8 สิทธิในการรักษาจ่ายเงินเอง ร้อยละ 66.7 อายุเฉลี่ย 34 ปี ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลเป็นมารดา ร้อยละ 69.7 สถานภาพสมรส ร้อยละ 72.7 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลเป็นระดับปริญญาตรี ร้อยละ 36.4 มีอาชีพค้าขาย ร้อยละ 27.3

1. ผลการสัมภาษณ์ผู้ปกครองโดยการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก ผ่านการวิเคราะห์ โดยใช้ SOAR Analysis ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งที่สำคัญ เช่น การเข้าถึงยาน้ำเสริมธาตุเหล็กและความรู้ความสามารถของบุคลากรทางการ แพทย์ที่ช่วยสนับสนุนผู้ปกครองในการป้อนยาอย่าง

สม่ำเสมอ โดยมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ใช้ป้อนยาซึ่งช่วยเพิ่มความร่วมมือจากเด็ก ขณะเดียวกัน โอกาสจากการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและความใส่ใจในสุขภาพที่เพิ่มขึ้นจากสถานการณ์โรคระบาด ช่วยให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลและคำแนะนำได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ แรงบันดาลใจที่พบคือความเชื่อมั่นในบุคลากรทางการแพทย์ และการให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ซึ่งส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครองในการป้อนยาน้ำเสริมธาตุเหล็กอย่างต่อเนื่อง ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้แก่การพัฒนาวัตรกรรมการป้อนยาการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการลดภาวะโลหิตจางในเด็ก จะสามารถช่วยพัฒนาสุขภาพและพัฒนาการของเด็กในระยะยาว ปัจจัยที่เป็นจุดร่วมที่ส่งผลสำคัญ (Convergences) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์และประสบการณ์ที่เด็กมีสุขภาพดีขึ้นจากการป้อนยาอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่ปัจจัยโดดเด่นที่แตกต่างกัน เช่น การสร้างวินัยในการป้อนยา การมีบุคคลใกล้ชิดเป็นตัวช่วย การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ และความชอบเฉพาะตัวของเด็ก ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบวิธีการสนับสนุนที่หลากหลายและตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะของแต่ละครอบครัว

2. จากการนำผลของการศึกษาระยะที่ 1 ได้มีการผลิตสื่อมัลติมีเดียมีทั้งหมด 6 ชิ้นงานแต่ละชิ้นงานเป็นคลิปวิดีโอคลิปละไม่เกิน 2 นาที โดยมีเนื้อหาของความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับยาน้ำเสริมธาตุเหล็กที่สำคัญ นโยบายของกรมอนามัย ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองโดยการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก และ

มีการผลิตอินโฟกราฟิก 5 ชิ้นงาน โดยส่งให้กับผู้ปกครองผ่าน Line Open Chat สัปดาห์ละ 2-3 คลิปทุกวัน อังคาร และพฤหัสบดี สลับกับการส่งอินโฟกราฟิก

3. ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กของผู้ปกครองเด็กอายุ 9-30 เดือน โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย ดังนี้:

3.1 ความรู้เรื่องยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก: ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ก่อนเข้าร่วมอยู่ที่ 9.13 คะแนน (คะแนนมากที่สุด 13 และคะแนนน้อยที่สุด 6 คะแนน) และหลังเข้าร่วมเพิ่มขึ้นเป็น 12.77 คะแนน (คะแนนมากที่สุด 14 และคะแนนน้อยที่สุด 10 คะแนน) เมื่อคำนวณทางสถิติแล้ว พบว่า คะแนนความรู้ของผู้ปกครองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ($p\text{-value} < 0.001$)

3.2 ความร่วมมือในการรับประทานยา : ค่าเฉลี่ยคะแนนความร่วมมือก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ที่ 7.60 (คะแนนมากที่สุด 10 และคะแนนน้อยที่สุด 2 คะแนน) และหลังเข้าร่วมโปรแกรม เพิ่มขึ้นเป็น 9.57 คะแนน (คะแนนมากที่สุด 10 และคะแนนน้อยที่สุด 5 คะแนน) ความร่วมมือในการให้ยาของผู้ปกครองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงข้อมูลคะแนนความรู้เรื่องยาน้ำเสริมธาตุเหล็กก่อน-หลังเข้าร่วมโปรแกรม

ประเด็นการเปรียบเทียบ	คะแนนก่อน (Pre-test)		คะแนนหลัง (Post-test)	
	N=30		N=30	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ความรู้เรื่องยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก	9.13	0.22	12.77	0.22
ความร่วมมือในการรับประทานยา	7.60	0.39	9.57	0.92

คะแนน ? หลังการทดสอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับคะแนนก่อนการทดสอบ (p-value = .001) โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการทดสอบสูงขึ้น 3.63 หน่วย

3.3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็ก : ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองในระดับสูง ค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจอยู่ที่ 4.7 จาก 5 คะแนน โดยมีการตอบรับเชิงบวกจากผู้ปกครองในด้านการให้ข้อมูลที่เข้าใจง่ายและการเพิ่มแรงจูงใจในการให้ยา

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบความร่วมมือของผู้ปกครองในการให้ยาน้ำเสริมธาตุเหล็กแก่เด็กอายุ 9-30 เดือน โดยใช้กระบวนการสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้กระบวนการและสื่อมัลติมีเดียมีประสิทธิภาพในการเพิ่มความรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้

ยังพบว่าความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาความร่วมมือในการรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กอยู่ในระดับสูง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้พบว่า การใช้กระบวนการสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry) ร่วมกับการใช้สื่อมัลติมีเดีย ส่งผลให้ผู้ปกครองเด็กอายุ 9 - 30 เดือนมีความร่วมมือในการให้ยาน้ำเสริมธาตุเหล็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา เช่น การวิจัยของ Summers Holtrop⁽¹²⁾ ที่พบว่ากระบวนการสุนทรียสาธกช่วยพัฒนาความร่วมมือของผู้ปกครองในการให้บุตรหลานรับประทานยาน้ำเสริมธาตุเหล็กผ่าน 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การค้นหา (การแบ่งปันประสบการณ์เชิงบวก ช่วยสร้างความเชื่อมั่น), การสร้างฝัน (การตั้งเป้าหมายและแรงบันดาลใจ เช่น บุตรหลานแข็งแรงปราศจากโรคหัดจาก), การออกแบบ (ข้อมูลจากผู้ปกครองช่วยในการพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย), และการทำให้เกิด ผลลัพธ์ (การเข้าร่วมพัฒนารูปแบบการเพิ่มความร่วมมือในการรับประทานยา ผ่าน Line Open Chat⁽¹³⁾ เพื่อเสริมพฤติกรรม

เชิงบวกในระยะยาว)

อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของการวิจัยนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการปรับพฤติกรรมของผู้ปกครอง ต้องใช้เวลาและการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับงานวิจัยของเพลินตา พิพัฒน์ สมบัติ⁽¹⁴⁾ ที่พบว่าความร่วมมือในการรับประทานยาของผู้ป่วยต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ เป็นเวลานานจึงจะเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างและติดตามผลในระยะยาว อาจช่วยยืนยันประสิทธิภาพของกระบวนการนี้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และควรขยายการวิจัยในกลุ่มประชากรที่หลากหลาย และในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อประเมินผลกระทบของกระบวนการสุนทรียสาธกและสื่อมัลติมีเดียในการเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ปกครอง ในบริบทที่แตกต่างกัน ตลอดจนควรสนับสนุนใช้ผลิตภัณฑ์สื่อมัลติมีเดียพร้อมเผยแพร่ในช่องทางที่เข้าถึงง่ายในโซเชียลมีเดีย เช่น Tik Tok, Facebook

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ภิญญา รัตนพันธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันมีคุณค่าในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณเพื่อนร่วมงาน และครอบครัว ที่ได้ให้การสนับสนุนด้านข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล ณ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ตลอดจนบุคลากรทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

1. กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือแนวทางการควบคุมและป้องกันโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข; 2564.
2. Ministry of Public Health. Iron deficiency anemia in children: National guidelines for prevention and treatment. Bangkok: Department of Health; 2016.
3. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการเสริมธาตุเหล็กในเด็กเล็ก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมอนามัย; 2564.
4. Mughal A, Ali S, Khan R. A longitudinal study on the effects of iron supplementation on cognitive development in infants. Int J Pediatr. 2020;6(3): 341-50.
5. Lozoff B, Clark KM, Jing Y, Armony-Sivan R, Angelilli ML, Jimenez E, et al. Long-term developmental outcomes of iron deficiency in infants. Am J Clin Nutr. 2018;90(3):570-5.
6. อัจฉรา ต้นสังวร, ผลการติดตามพัฒนาการเด็กทารกกลุ่มเสี่ยงระยะยาวที่โรงพยาบาลมหาสารคาม.วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม.18 (กันยายน-ธันวาคม 2564) :198.
7. วคินี ตะติปัญญ.ความชุกของภาวะโลหิตจางและผลการรักษาด้วยการให้ธาตุเหล็กทดแทนในเด็กอายุ 9 - 12 เดือน ใน

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น.วารสารศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น .2(2564) :114-20.
8. Ratnapan P. The application of appreciative inquiry to enhance cooperation in health behaviors among caregivers. Khon Kaen: Regional Health Promotion Center 7; 2020.
 9. ชุตติกาญจน์ อดิเวทิน. การประยุกต์ใช้สุนทรียสาธกเพื่อเพิ่มยอดขาย: กรณีศึกษาร้านธงชัยโฮมเฟอร์นิเจอร์. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2565;12(3):102-16.
 10. Morisky DE, Green LW, Levine DM. Concurrent and predictive validity of a self-reported measure of medication adherence. Med Care. 1986;24(1): 67-74.
 11. Nguyen T, Lo K, Feng J. Impact of mobile health technology on pediatric medication adherence: A systematic review. J Pediatr Health. 2021;45(3):230-6.
 12. Summers Holtrop L. Appreciative Inquiry as a tool for healthcare improvement: A practical guide. Qual Health Res. 2019;29(1):67-77.
 13. Bingham JM, Black M, Anderson EJ, Li Y, Toselli N, Fox S, et al. Impact of telehealth interventions on medication adherence for patients with type 2 diabetes, hypertension, and/or dyslipidemia: A systematic review. Annals of Pharmacotherapy. 2020;55(1):1-13
 14. เพลินตา พิพัฒน์สมบัติ, และคณะ. ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพต่อความร่วมมือการใช้ยาในผู้สูงอายุไทย. วารสารการส่งเสริมสุขภาพ. 2565;15(2): 45-56.